

**Transformació del
moviment obrer
sindical. Oportunitat o
barrera per a la joventut
treballadora?**

CARLOS DE LA TORRE-VERDEJO SOLA

Carlos de la Torre-Verdejo Sola

Pamplona-Iruña, 1996. És informàtic. Ha estudiat tres graus superiors de diferents branques d'aquest àmbit de coneixement. Actualment, treballa com a responsable de les secretaries de Joventut, Noves Realitats del Treball, Migracions i Medi Ambient de Comissions Obreres (CCOO) a Navarra. Després d'anys de militància en el moviment estudiantil mentre compaginava estudis i treball, sobretot en l'hostaleria, el telemàrqueting i la indústria, va començar a militar en el moviment obrer a través de CCOO, tant en els seus espais de participació com en l'acció sindical jove. El contacte amb la joventut és quotidià en el seu dia a dia. Entre els seus objectius fonamentals hi ha el d'organitzar la joventut treballadora davant la precarietat estructural i els abusos per part de les empreses.

Resum

Les persones treballadores joves s'han vist immerses en les darreres dècades en dues crisis econòmiques i socials –i tenint en compte les recents i creixents conseqüències econòmiques de la guerra a Ucraïna i l'espiral inflacionista de preus, seran tres crisis–, les quals han anat precaritzant les seves condicions laborals. Aquesta precarització suposa un allunyament de la població treballadora jove del món laboral, una fugida del dret laboral que l'obliga a ocupar llocs de feina en perifèries en què hi ha més facilitat i flexibilitat d'explotació de mà d'obra juvenil. Aquest allunyament del món laboral tal com tradicionalment s'ha conegut també suposa un allunyament del sindicalisme. Però, és aquest l'únic motiu de la desafecció juvenil cap als sindicats?

S'analitzen les dades d'ocupació en sèries que comprenen les diferents èpoques precrisi del 2008, la crisi mateixa, la fase de recuperació i l'arribada de la crisi sanitària de la COVID-19. Després s'estudien diferents tesis que aborden les causes de la desafecció juvenil cap al moviment obrer sindical de classe, i es proposen tasques per millorar en aquest sentit. Per acabar, s'exposen diferents reflexions per promoure el debat i la discussió.

Paraules clau: Precarietat / Sindicalisme / Desafecció / Transformació

Resumen

Las personas trabajadoras jóvenes se han visto inmersas en las últimas décadas en dos crisis económicas y sociales –y teniendo en cuenta las recientes y crecientes consecuencias económicas de la guerra en Ucrania y la espiral inflacionista de precios, serán tres crisis–, que han ido precarizando sus condiciones laborales. Esta precarización supone un alejamiento de la población trabajadora joven del mundo laboral, una huida del derecho laboral que la obliga a ocupar puestos de trabajo en periferias en las que hay más facilidad y flexibilidad de explotación de mano de obra juvenil. Este alejamiento del mundo del trabajo tal y como tradicionalmente venimos conociéndolo también supone un alejamiento del sindicalismo. En cualquier caso, ¿es este el único motivo del desapego juvenil hacia los sindicatos?

Se analizan los datos de empleo en series que comprenden las diferentes épocas precrisis del 2008, la propia crisis, la fase de recuperación y la llegada de la crisis sanitaria de la COVID-19. Posteriormente, se estudian diferentes tesis que aborden las causas del desapego juvenil hacia el movimiento obrero sindical de clase, y se proponen tareas para mejorar en este sentido. Para acabar, se exponen diferentes reflexiones para promover el debate y la discusión.

Palabras clave: Precariedad / Sindicalismo / Desapego / Transformación

1. Introducció

En la darrera dècada i mitja, la joventut treballadora s'ha vist involuntàriament immersa en dues crisis econòmiques i socials –i comptant les recents i creixents conseqüències econòmiques de la guerra a Ucraïna, seran tres crisis–, les quals han anat precaritzant les seves condicions laborals. Aquesta precarització suposa un allunyament de la població treballadora jove del món del treball, una fugida del dret laboral que l'obliga a ocupar llocs de feina en perifèries que disposen de més facilitat i flexibilitat d'exploació de mà d'obra juvenil. Aquest allunyament del món laboral tal com tradicionalment l'hem conegut també suposa un allunyament del sindicalisme. Però, és aquest l'únic motiu de la desafecció juvenil cap als sindicats?

En primer lloc, s'analitzen dades d'ocupació, salaris mitjans, tipus de contractes, qualitat de l'ocupació, etc. de les persones joves a Espanya (de 16 a 34 anys) en sèries que comencen el 2006, abans de les crisis econòmiques anteriorment esmentades, i acaben en l'actualitat, tenint en compte les diferents fases de les crisis esdevingudes (2008, 2012, 2015, 2019) i sense poder valorar objectivament ara per ara les conseqüències econòmiques i socials de la guerra a Ucraïna. Posteriorment, s'intentarà donar una resposta tan objectiva com sigui possible a la desvinculació juvenil amb els sindicats per poder acceptar o rebutjar una premissa base: l'estabilitat i la qualitat de l'ocupació jove afecta directament la sindicalització de la joventut.

Tot i que l'anàlisi estadística es faci per al conjunt del país, la reflexió al voltant de la precarietat patida per

part de la joventut s'aprofundeix en el context de les Illes Balears, atès que el model productiu cada vegada més dedicat al sector de serveis, externalitzat, desindustrialitzat i desintegrat s'ofega en major mesura a les Illes a causa del factor turístic.

Després d'aquesta anàlisi de caràcter més quantitatiu, s'introduiran una sèrie de tesis per debatre que es basen en estudis d'autoria reconeguda, amb l'objectiu que aquest article pugui aconseguir una reflexió crítica al voltant de la intencionalitat, la responsabilitat i les conseqüències de la desafecció i l'allunyament juvenil respecte als sindicats.

Cal aclarir que en tot moment es parlarà de sindicats de classe i que la base de l'anàlisi quantitativa seran les dades del sindicat Comissions Obreres (CCOO), encara que puguin ser perfectament extrapolables al conjunt de sindicats de classe existents. Se'n deixen al marge els sindicats corporatius, perquè s'adrecen a un o diversos sectors específics i perquè moltes vegades no defensen els interessos dels i les treballadores en conjunt i, en conseqüència, de la joventut treballadora. De la mateixa manera, es deixen al marge sindicats d'empresa (grocs) i sindicats reaccionaris (Solidaridad, Jusapol...) per raons que resulten evidents.

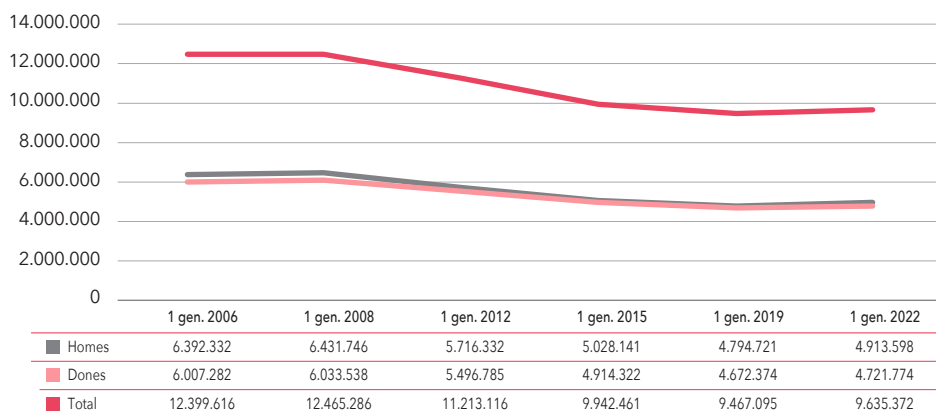
2. La població jove a Espanya

Cal començar l'anàlisi avaluant les dades demogràfiques en les quals després es basaran la resta de dades estadístiques que es donaran i s'analitzaran. Es pot observar (vegeu el gràfic 1) l'evolució de la població jove entre 16 i 34 anys a Espanya, que

ha passat de 12.399.616 persones a principi de 2006, la qual cosa suposava un 28,17 % de la població total, a 9.965.372 persones a principi de 2022, la qual cosa suposa un 20,31 % de la població total del país. D'acord amb la taula que incorpora el gràfic, l'evolució

demogràfica per sexes segueix la mateixa tendència i el nombre de dones i homes es manté estable, encara que en l'actualitat es redueix lleugerament la diferència: un 50,99 % de les persones d'entre 16 i 35 anys són homes i un 49,01 % són dones.

Gràfic 1: Evolució demogràfica de la població d'entre 16 i 34 anys a Espanya, total i per sexes

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE)

Aquesta tendència de disminució del pes demogràfic de la població jove ens fa plantejar una primera tesi que actualment està de ple en el debat públic i social: la baixada de la taxa de natalitat i la problemàtica que aquesta pot comportar si no s'acompanya d'unes correctes polítiques d'inserció a l'ocupació i de polítiques migratòries, per exemple.

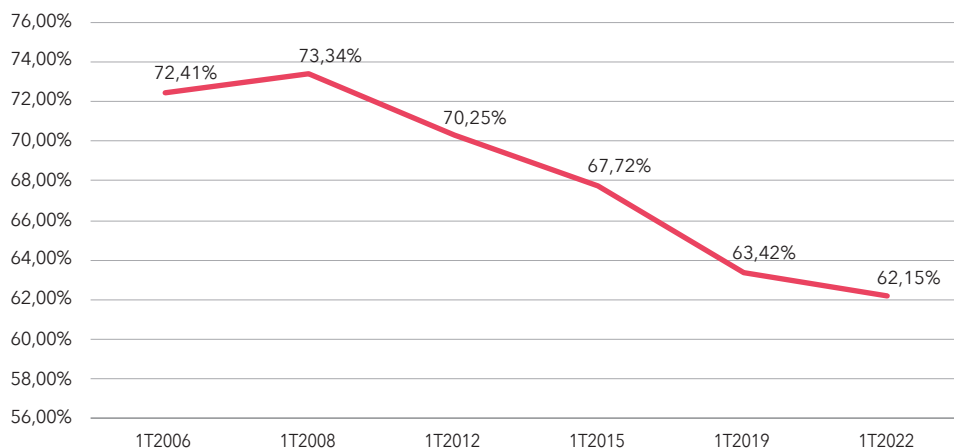
3. La joventut i el mercat de treball

3.1. Població jove activa

Analitzant les dades de població jove activa al llarg de les diferents etapes, també s'observa que davalla

el nombre de persones joves menors de 35 anys en situació activa, que passa de 9.142.400 persones (5.029.800 homes i 4.112.400 dones) abans de la crisi del 2008 a 5.899.700 persones (3.134.400 homes i 2.854.300 dones) en el primer trimestre del 2022.

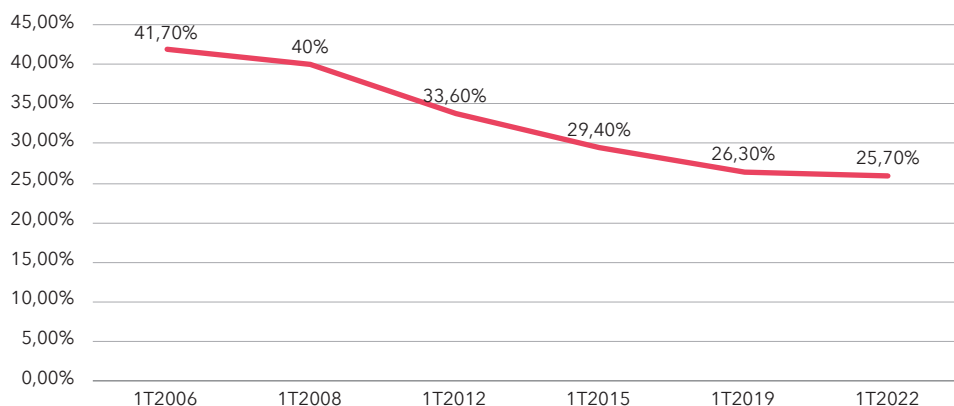
Aquest descens de població jove activa no tan sols es produeix pel descens demogràfic, sinó que també guarda relació amb la sortida tardana al món laboral, moltes vegades per la durada cada vegada més llarga dels estudis acadèmics, atès que hi ha un nombre de joves en augment que no treballen ni estan en cerca activa de feina (vegeu el gràfic 2).

Gràfic 2: Evolució del pes percentual de joves de 16 a 34 anys en situació activa sobre el total de població d'aquest tram d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Finalment, també podem observar com disminueix gradualment el pes de la població activa menor de 35 anys sobre el total de població

de qualsevol edat. En el primer trimestre del 2022 es dona el mínim de les sèries estudiades.

Gràfic 3: Evolució del pes percentual de joves de 16 a 34 anys en situació activa sobre el total de població activa

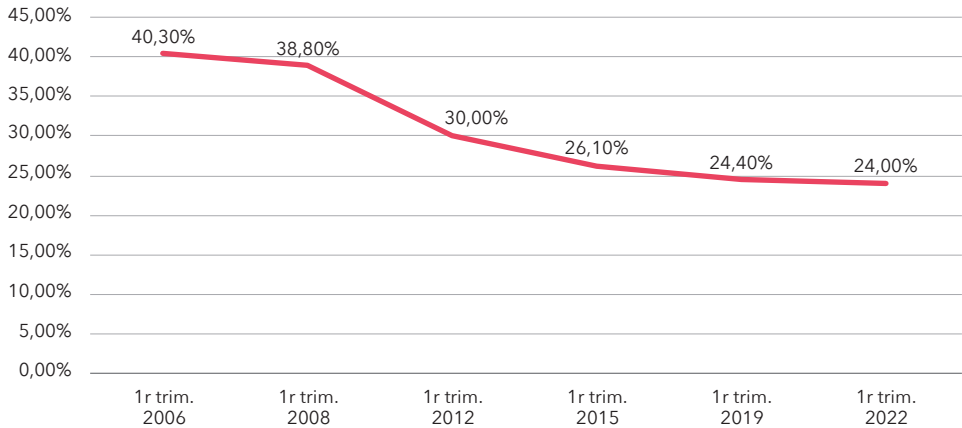
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

3.2. Població jove ocupada

Quant a la població menor de 35 anys ocupada, la tendència és la mateixa: descens radical amb l'arribada de la crisi del 2008, en què es passa de 7.990.200 persones ocupades en el primer trimestre del 2008 a 5.324.100 persones ocupades en el primer tri-

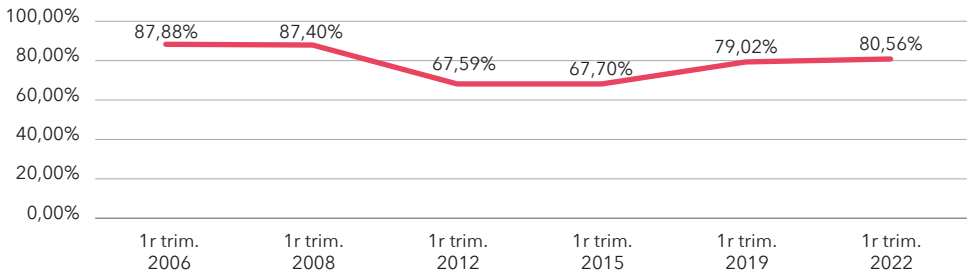
mestre del 2012, i no recuperació de les dades d'ocupació anteriors, tot i ser conscients que la població activa jove també disminueix. El total de població ocupada en el primer trimestre del 2022 és de 4.824.600. Si dividim aquesta dada per sexes, són 2.530.400 homes ocupats i 2.294.200 dones ocupades.

Gràfic 4: Evolució del pes percentual de joves de 16 a 34 anys en situació ocupada sobre el total de població ocupada

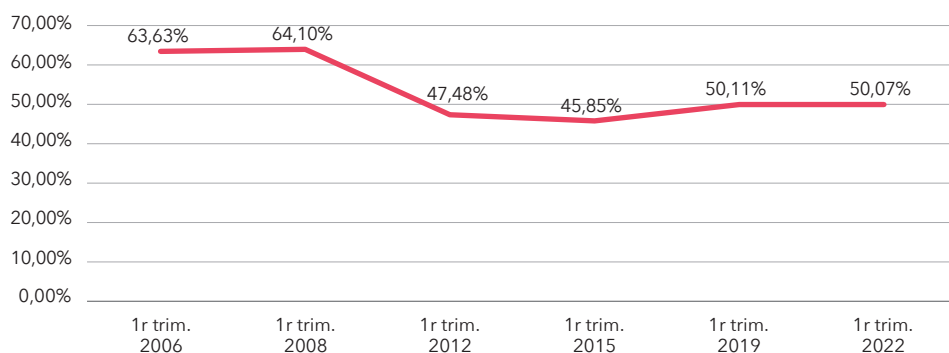

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic 5: Evolució del pes percentual de joves de 16 a 34 anys en situació ocupada sobre el total de població activa en aquest tram d'edat (taxa d'ocupació)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic 6: Evolució del pes percentual de joves de 16 a 34 anys en situació ocupada sobre el total de població en aquest tram d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

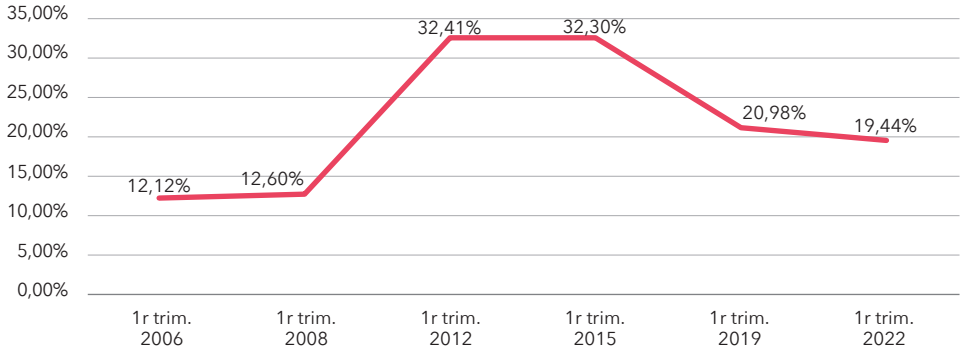
Es pot observar la disminució del pes de la població jove menor de 35 anys ocupada, tant sobre el total de la població ocupada, independentment de l'edat (vegeu el gràfic 4), com sobre el total de la població activa jove (vegeu el gràfic 5), encara que en aquesta sí que n'hi ha un augment lleuger després de la recuperació de la crisi del 2008. El mateix es produeix respecte al pes de la població jove menor de 35 anys ocupada sobre el total de població menor de 35 anys (vegeu el gràfic 6) (persones actives més persones inactives).

Aquestes dades confirmen la tesi que la joventut encara no s'ha recuperat de la gran crisi financera del 2008 i que ja n'hi ha hagudes dues més que aprofundiran els efectes de la primera, tot i que ara per ara no podem afirmar-ho amb referència a la crisi sanitària de la COVID-19, ni molt menys pel que fa a les conseqüències econòmiques de la guerra a Ucraïna i l'espiral inflacionista de preus actual.

3.3. Població jove aturada

En analitzar les dades d'atur, comprovem que són enganyoses, atès que la tendència es repeteix respecte a les anteriors dades estadístiques analitzades (situació estable abans i després de la recuperació de la crisi del 2008), però, tal com hem vist, si el total de població jove menor de 35 anys disminueix, la població activa i l'ocupada també, i el nombre de persones aturades suposarà un pes més gran respecte a la població jove total (i l'activa), com veurem a continuació, encara que el nombre total de població aturada en el primer trimestre del 2022 sigui semblant a l'època prèvia a la crisi del 2008: 1.088.400 persones menors de 35 anys aturades en el primer trimestre del 2006, repunt fins a 2.553.000 en el primer trimestre del 2012 i 1.164.100 durant el primer trimestre del 2022.

Gràfic 7: Evolució percentual de joves de 16 a 34 anys en situació d'atur

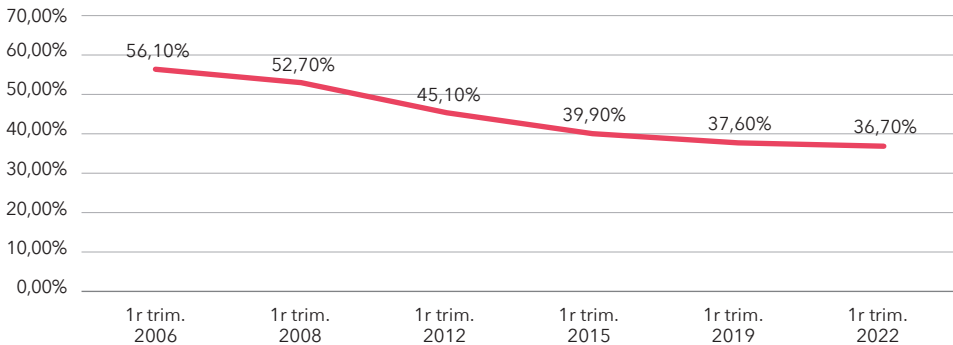

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

És interessant veure com també disminueix el pes de la població aturada menor de 35 anys sobre el total de població aturada, independentment de l'edat. Això no s'explica per l'augment de la taxa d'atur durant la crisi del 2008 o la disminució

després de la recuperació posterior, sinó per, com hem comentat anteriorment, la pèrdua de pes que representa la població jove sobre el total, i més concretament, de la població jove menor de 35 anys activa sobre el total.

Gràfic 8: Evolució del pes percentual de joves de 16 a 34 anys en situació d'atur sobre el total de població aturada

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

3.4. Salaris mitjans bruts de la població jove

A més de les dades d'ocupació, n'hem de tenir en compte la qualitat; per tant, l'estructura salarial de la joventut ocupada en entrar en el mercat laboral és important per analitzar globalment la situació.

L'entrada dels i les joves en el mercat laboral es tradueix en una cursa d'obstacles per superar fins a aconseguir unes condicions salarials dignes. La multitud de fases per les quals *han de passar* les persones joves és esgotadora en la majoria de casos: feines temporals a temps parcial mentre estudien i després pràctiques no laborals curriculars, i en alguns casos d'extracurriculars. Una vegada acabada la formació acadèmica, en el millor dels casos comencen a formar part del mercat laboral per al qual han estudiat mitjançant un contracte formatiu. Finalment, si han superat les barreres anteriors, formen part de la plantilla d'una empresa mitjançant un contracte indefinit. Però molts de cops també amb trampa, ja que, quan sembla que arriben a la meta després d'anys de precarietat, les categories professionals que figuren en els contractes solen ser d'aprenents o d'ajudants. A més, no disposen de certs plusos ni llicències que sí que gaudeixen i han gaudit les generacions antecessores, la qual cosa implica que els salaris de la població joves siguin més baixos.

Podem veure com el salari mitjà de les persones joves menors de 35 anys també es veu llastrat en èpoques de crisi, amb una disminució des del 2008, que ja en fase de recuperació, el 2020 (no hi ha dades de l'Institut Nacional d'Estadística a partir d'aquest

any), ascendeix a màxims dins la sèrie estudiada (vegeu el gràfic 9).

Si contraposam l'evolució de l'increment o la disminució dels salaris mitjans de les persones joves menors de 35 anys a l'evolució del salari mínim interprofessional (SMI) o dels salaris mitjans de les persones de 35 anys en endavant, podem observar que, d'una banda, les tesis que s'han exposat en el paràgraf anterior són certes, i, de l'altra, que els increments de l'SMI d'aquests darrers anys, tot i no que es disposa de dades de més enllà del 2020, fan ascendir el salari mitjà dels i les joves perquè són els qui pateixen les pitjors condicions salarials.

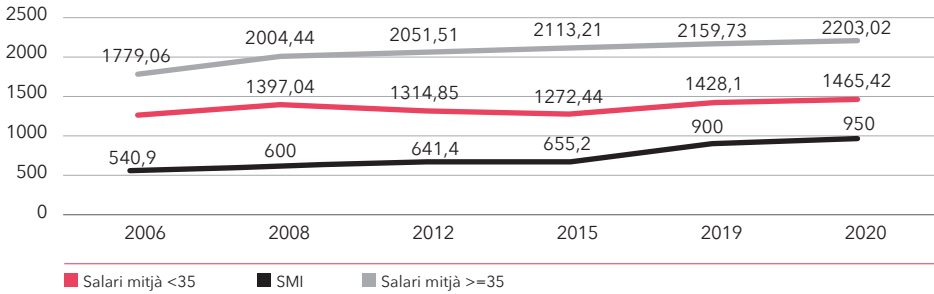
A més, és interessant observar com, efectivament, amb l'arribada de la crisi del 2008 varen ser les persones joves les més perjudicades, com passava en termes d'ocupació, respecte a les condicions salarials. Mentre es produïen lleugers ascensos dels salaris mitjans de les persones majors de 35 anys, els de les persones menors d'aquesta edat davallaven.

Pel que fa a l'increment percentual de cada dada, la més perjudicada és la del salari mitjà de la població entre 16 i 34 anys. En l'època de la crisi del 2008, els increments del salari mitjà de la població jove es varen frenar i varen arribar a gairebé no incrementar-se (0,29 % el 2015 respecte al salari mitjà del 2006), mentre que els de la resta de la població treballadora es varen mantenir en aquest ascens estable. Si tenim en compte l'increment de l'SMI, del qual es podria extreure la hipòtesi que podria fer pujar els salaris mitjans de la població jove, veim com, si bé s'ha produït un efecte positiu, crida l'atenció que percentualment l'SMI el 2020 hagi crescut

un 75,63 % respecte al del 2006, davant només el 15,5 % que ascendei-

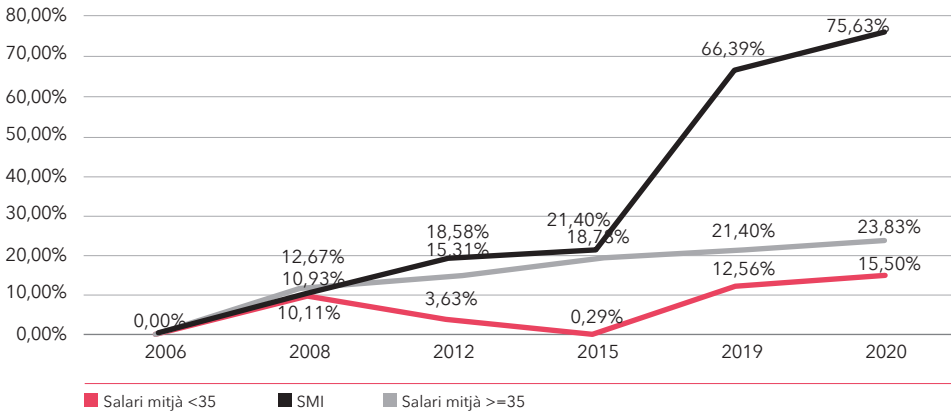
xen els salaris mitjans de les persones menors de 35 pel que fa als del 2006.

Gràfic 9: Evolució dels salaris mitjans bruts de la població d'entre 16 i 34 anys enfront de l'evolució de l'SMI i els salaris mitjans bruts de la població major de 34 anys

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic 10: Evolució de l'increment percentual que han mantingut els salaris mitjans bruts de la població d'entre 16 i 34 anys davant el que han mantingut l'SMI i els salaris mitjans bruts de la població major de 34 anys

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

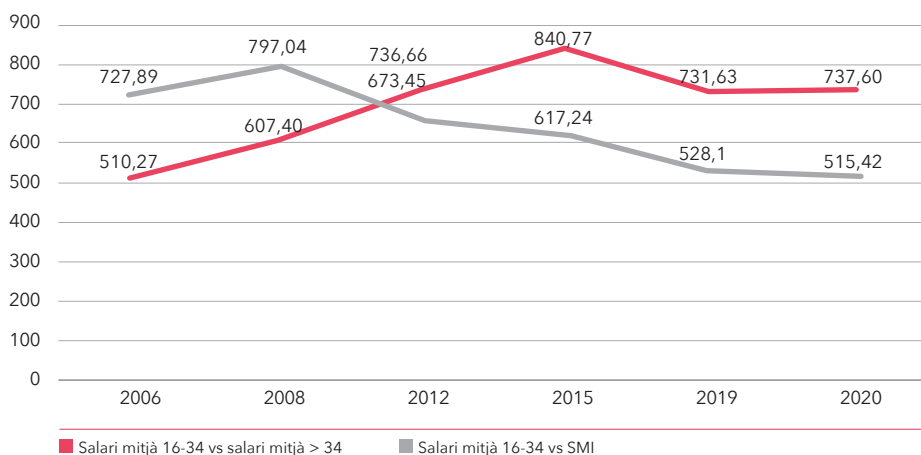
Finalment, quant a la diferència econòmica de cadascun dels anys analitzats en la sèrie entre el salari mitjà de les persones treballadores joves i l'SMI i el salari mitjà de les persones treballadores a partir de 35 anys, s'agreuja la distància entre salaris mitjans i disminueix la distància

respecte a l'SMI, i es produeix aquesta tendència i ruptura de la tendència anterior durant l'any 2012. Es pot concloure (vegeu el gràfic 11) que és una tendència clara de precarització de les condicions laborals de la joventut, atès que, a mesura que puja el salari mitjà de la població, el de la joven-

tut puja menys, i que disminueix la distància de l'SMI respecte als salaris mitjans de la joventut, cosa que pot

indicar que les persones joves són les qui pateixen les pitjors condicions salarials.

Gràfic 11: Evolució de la diferència entre els salaris mitjans bruts de la població d'entre 16 i 34 anys enfront de l'SMI i els salaris mitjans bruts de la població major de 34 anys

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

3.5. Model de contractació de la població jove menor de 30 anys

Per analitzar els tipus de contractes signats per les persones joves, no es pot seguir el mateix criteri que amb la resta de dades estadístiques. Això es deu al fet que, amb referència a aquestes dades, l'INE no preveu el rang de població d'entre 30 i 35 anys, sinó el rang de 30 a 44 anys. Per això, es presentaran les dades del tipus de contractació de joves fins a 29 anys.

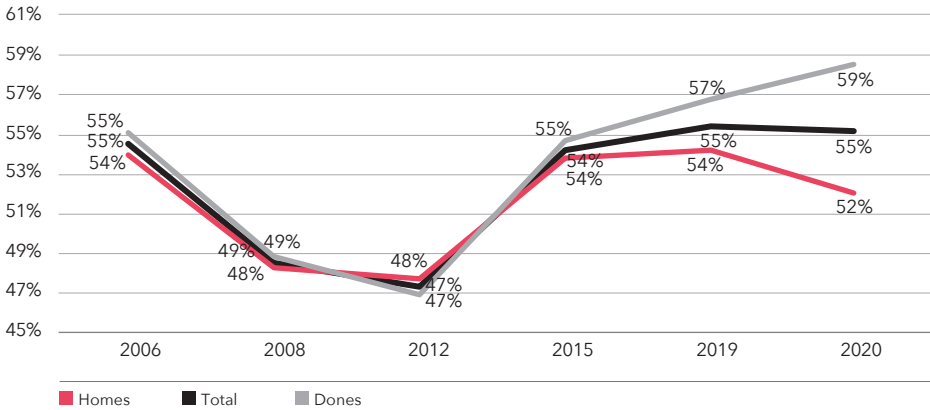
3.5.1. Temporalitat

Quant a com afecta la temporalitat les persones joves menors de 30 anys, les dades demostren que és un

mal endèmic que s'arrossega des de la crisi del 2008. Només es produeix un fals descens de la taxa, degut a l'augment exponencial de l'atur –i el descens de la contractació temporal– que es va donar en aquesta època. Amb la sortida de la crisi, la taxa de la temporalitat va tornar a repuntar i l'any 2021 (encara no hi ha dades del 2022) es va situar en màxims en la sèrie estudiada.

També cal destacar que són les dones les qui pateixen més la problemàtica de la temporalitat, que el 2021 es va situar 7 punts per sobre de la que pateixen els homes menors de 30 anys. Així, augmenta la bretxa en aquests darrers anys respecte a la d'anys anteriors.

Gràfic 12: Evolució de la taxa de temporalitat en joves d'entre 16 i 29 anys

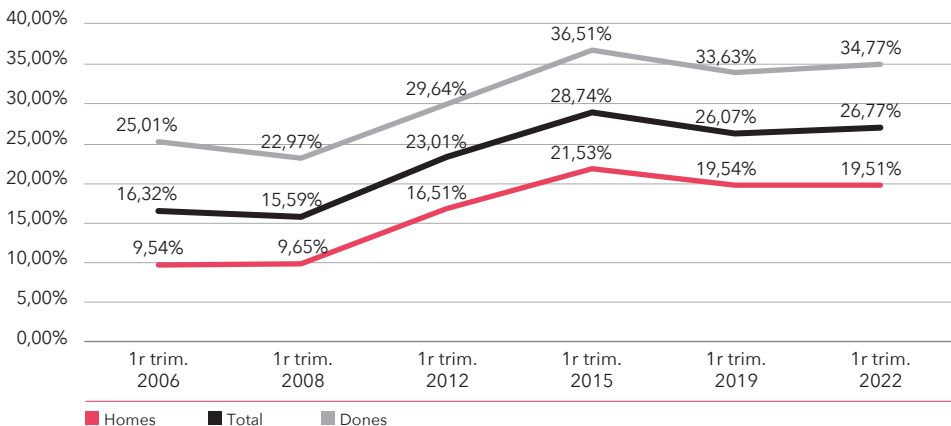
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

L'alta rotació laboral que pateixen les persones joves a Espanya deriva en gran manera –tot i que no únicament– de les taxes de temporalitat que veim en aquest apartat. Per això, quan es parla d'índexs de rotació de personal a les empreses, cal aclarir que prové directament de la precarietat endèmica al voltant de la inestabilitat patida en l'ocupació.

3.5.2. Parcialitat

Un altre dels mals endèmics que pateix la joventut és la parcialitat contractual, que obliga una gran quantitat de persones a compatibilitzar dues feines o a patir les conseqüències econòmiques que suposa el fet no treballar a jornada completa.

Gràfic 13: Evolució de la taxa de parcialitat per sexes dels joves d'entre 16 i 29 anys

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

En el gràfic 13 podem observar que la taxa de parcialitat va repuntar àmpliament durant la crisi del 2008, que va arribar al seu màxim el 2015 i que va descendir lleugerament després de la recuperació d'aquesta crisi; tanmateix, mai no ha tornat als valors d'abans de la gran recessió.

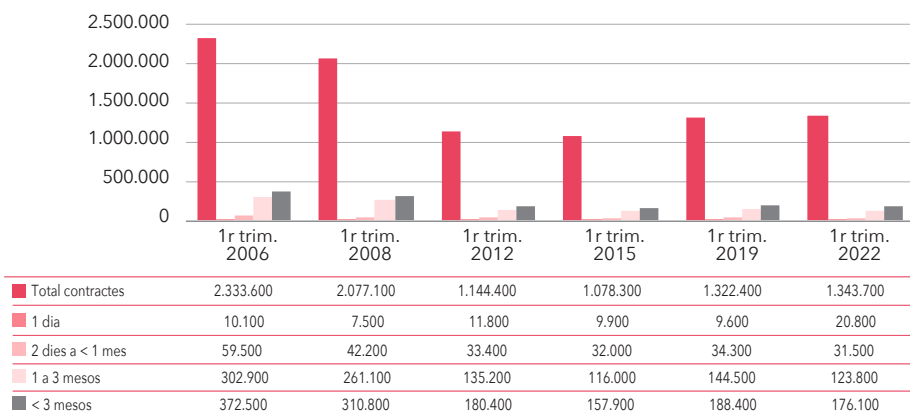
Es tracta d'un altre dels mals endèmics entorn de les condicions del model contractual dels joves a Espanya. És sagnant la diferència entre com les pateixen els homes i les dones, atès que podem afirmar que, segons les dades, les dones pateixen aquest mo-

del de parcialitat en la contractació més que no els homes, concretament un 15,26 % més.

3.5.3. Durada dels contractes

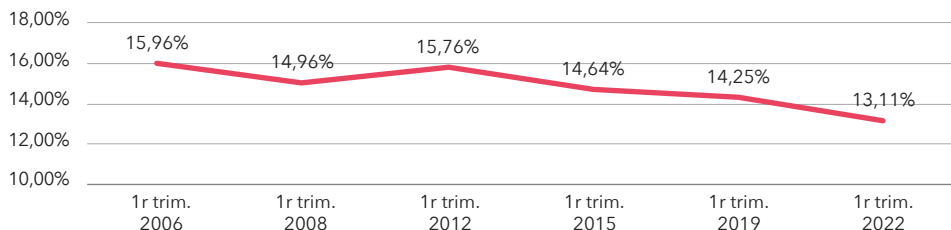
Els contractes *fugaços* suposen, com les variables estudiades més amunt, un dels problemes als quals s'enfronta la joventut d'Espanya pel que fa al model de contractació. Els contractes de menys de 3 mesos en el cas de joves menors de 30 anys mantenen una estabilitat estadística des d'abans de la crisi del 2008 (vegeu els gràfics 14 i 15).

Gràfic 14: Evolució del nombre de contractes de persones d'entre 16 i 29 anys per durada i inferiors a 3 mesos respecte al total

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic 15: Evolució del pes percentual del nombre de contractes de la població d'entre 16 i 29 anys amb durada inferior a 3 mesos respecte al total de contractes

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Si bé la taxa creix i decreix en funció de la sèrie estudiada i en l'actualitat se situa en el mínim de les sèries analitzades, és altament preocupant que entre un 13 % i un 16 % dels contractes de les persones joves hagin durat menys de 3 mesos durant aquests darrers 16 anys.

3.5.4. Sector d'ocupació

La darrera variable que s'analitza en aquest apartat és la del sector d'ocupació. És socialment coneguda la desindustrialització i la terciarització de l'economia d'Espanya durant les darreres dècades. Si es té en compte com afecta

això el lloc que ocupen en el model productiu les persones joves, es comprova que aquesta terciarització és evident.

Si bé mitjançant l'ordenació per sectors que fa l'INE segons la Classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE) és complicat categoritzar els sectors primari, secundari i terciari perquè n'engloba qualcuna en sectors com el transport (terciari) i l'emmagatzematge (secundari), es veu com en gairebé tots els sectors que pertanyen a aquests dos primers hi ha un descens de l'ocupació de persones joves menors de 30 anys, mentre que en el sector terciari augmenta l'ocupació juvenil (vegeu la taula 1).

Taula 1. Comparació d'ocupació sectorial per part de joves menors de 30 anys entre el primer trimestre del 2008 i el segon trimestre del 2022

SECTOR	< 30 anys empleats 1r trim. del 2008	% respecte al total del 1r trim. del 2008	< 30 anys empleats 2n trim. del 2022	% respecte al total del 2n trim. del 2022	Diferència 2008 - 2022
Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	147.000	3,14 %	103.400	3,48 %	0,34 %
Indústria manufacturera	691.200	14,77 %	316.900	10,66 %	-4,11 %
Construcció	710.700	15,19 %	131.800	4,43 %	-10,75 %
Comerç a l'engròs i minorista; reparació de vehicles	899.100	19,21 %	458.600	15,43 %	-3,78 %
Transport i emmagatzematge	168.400	3,60 %	121.900	4,10 %	0,50 %
Hostaleria	393.600	8,41 %	437.500	14,72 %	6,31 %
Informació i comunicacions	151.000	3,23 %	137.700	4,63 %	1,41 %
Activitats professionals, científiques i tècniques	215.400	4,60 %	202.900	6,83 %	2,22 %
Educació	193.100	4,13 %	210.200	7,07 %	2,95 %
Activitats sanitàries i de serveis socials	224.200	4,79 %	287.100	9,66 %	4,87 %
TOTAL	3.793.700	81,07 %	2.197.800	81,01 %	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

La distribució de l'ocupació en els grans sectors d'activitat es manté estable quant al total de l'ocupació, però varia entre els uns i els altres, amb un augment del pes del sector de serveis i una disminució substancial en el sector industrial i de la construcció, en què es produeix la gran pèrdua de llocs de feina de joves. També és destacable l'augment del pes que suposa la contractació laboral en les diferents administracions públiques i entitats privades d'educació, sanitat i serveis socials.

L'ocupació sectorial de la joventut també és un factor determinant per a les condicions laborals i de vida. La terciarització de l'economia espanyola, basada cada vegada més en els serveis, en el capital financer i en els sectors improductius dins la cadena de valor, provoquen una precarització del mercat laboral, ja que no generen riquesa per si mateixos i depenen intrínsecament de la riquesa real produïda per la indústria, fonamentalment.

Això, com s'ha comentat en la introducció, en el cas de les Illes Balears és més intens, pel pes del sector del turisme, l'hostaleria i el comerç, fonamentalment, i pel fet de ser una de les zones més turísticades i, per tant, més terciaritzades d'Espanya. Segons les dades de l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT), la distribució per sectors de les persones menors de 35 anys durant el primer trimestre del 2008 era d'un 0,56 % dels ocupats que pertanyen al sector agrícola, un 8,52 % al sector industrial, un 19,32 % al de la construcció i un 71,6 % al sector de serveis, davant l'ocupació actual en el segon trimestre del 2022, que es distribueix amb un 0,65 % que pertany al sector agrícola, un 6,69 % a l'industrial, un 9,81 %

al de la construcció i un 82,86 % al de serveis.

Per tant, és evident la baixada de pes del sector de la construcció a les Balears després de la crisi del 2008 i del *boom* de la construcció, així com del sector industrial. L'efecte que té això en la qualitat de l'ocupació, com no pot ser d'una altra manera, obliga la joventut balear o bé a ocupar llocs de feina subalterns a la perifèria laboral o bé a emigrar a la cerca de les oportunitats que no ofereix la seva terra natal.

No es tracta de rebutjar un sector pel seu caràcter improductiu, sinó perquè aquesta derivació descontrolada de l'economia cap a sectors terciaris i emergents, moltes vegades basant-se en la digitalització de la societat, es dona en unes condicions de desindustrialització que acaben precaritzant la feina de les persones i, com veim, de manera més concreta la feina de les persones joves.

4. Les persones joves i el sindicalisme

Una vegada analitzades les dades i després d'exposar la posició que ocupen socialment i laboralment les persones joves a Espanya, l'objecte d'aquest darrer apartat és estudiar com això afecta el sindicalisme; l'organització dels i les joves en la defensa dels seus drets laborals, i la millora o el detriment de les condicions salarials i l'estabilitat laboral.

Fa uns quants anys, el Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) feia enquestes a la població espanyola sobre els sindicats i el seu paper en la societat i elaborava estudis concrets sobre aquesta temàtica, com el del maig de 1994. També incloïa en el

baròmetre preguntes sobre aquest àmbit, feia estudis concrets sobre les condicions laborals en l'àmbit nacional i estudiava l'opinió sobre els efectes de les vagues generals. Això es va deixar de fer gradualment i a hores d'ara falten estudis més precisos i profunds que analitzin l'opinió de la població espanyola sobre el sindicalisme de la forma més objectiva possible.

Si bé hi ha una apagada estadística sobre l'opinió generalitzada i concreta respecte a diferents àmbits relacionats amb l'organització dels i les treballadores i el sindicalisme, és un fet que la confiança en els sindicats de classe en el transcurs de la democràcia s'ha anat llastrant.

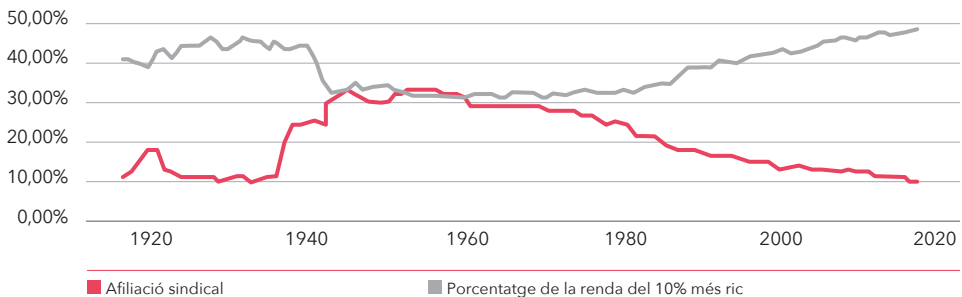
La dada més recent és l'informe sobre l'enquesta de la monarquia de l'agència d'investigació 40db feta per a la Plataforma de Mitjans Independents. Tot i que no hi consten les dades per grups d'edat, la mitjana de confiança que té la població en els sindicats se situa en un 3,7 sobre 10 els anys 2020 i el 2021. En l'informe fet pel CIS el 1994, la mitjana de confian-

ça se situava en un 4,7. És interessant avaluar les respostes que es donaven en aquell any sobre el món del treball i el paper dels sindicats en la reducció de desigualtats en l'ocupació.

D'altra banda, també s'ha analitzat el sindicalisme i el poder sindical en sectors o empreses, així com l'afiliació sindical i el poder de reducció de la desigualtat en funció tant de la capacitat del sindicalisme per a la mobilització i la negociació col·lectiva com de la sindicalització en una empresa o sector. Les conclusions, tot i que evidents, confirmen la tesi de la necessitat d'un sindicalisme fort i com a eina de lluita de classes per generar un contrapoder de la classe treballadora davant la burgesia en forma de patronal de capital mitjançant l'explotació i l'extracció de plusvàlua dels i les treballadores.

La tesi anterior es confirma contraposant la densitat sindical (sindicalització dels i les treballadores) als Estats Units des del 1917 fins al 2017 amb la taxa de desigualtat entre el 10 % de la població més rica i l'altre 90 % (Shierholz, 2019) (vegeu el gràfic 16).

Gràfic 16: Evolució històrica de la taxa de desigualtat als EUA respecte a l'afiliació als sindicats estatunidencs

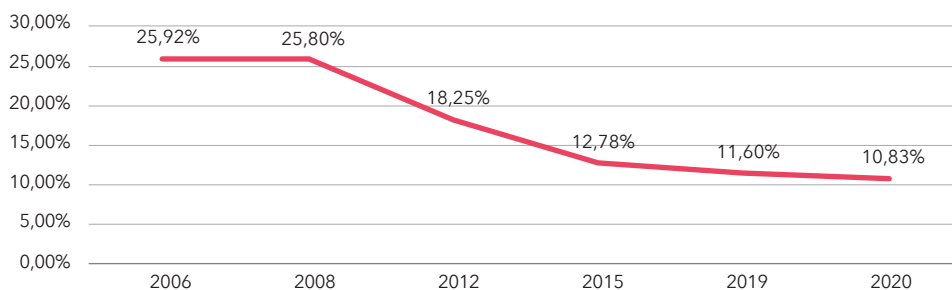

Font: Economic Policy Institute

A Espanya, segons les dades d'afiliació a Comissions Obreres (CCOO) de persones menors de 35 anys en les sèries que s'han analitzat en els apartats anteriors, es pot confirmar aquesta desafecció juve-

nil cap al sindicalisme o, almenys, una manca de confiança i de comprensió del paper sindical pel que fa a la reducció de la desigualtat i la millora de les condicions socioeconòmiques.

Gràfic 17: Evolució del pes percentual de joves menors 35 anys respecte al total d'afiliació a CCOO

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de CCOO

El 2006, l'afiliació jove a Comissions Obreres representava un 25,92 % del total d'afiliació, davant el 10,83 % que representa avui dia. Si bé, com s'ha comentat, el pes demogràfic i el pes de la població jove activa descendeixen i, per tant, hi ha menys persones joves inserides en el mercat laboral a les quals apel·lar sindicalment, el descens del pes d'aquest grup social si més no s'han d'analitzar.

Quant a dades globals d'afiliació sindical al nostre país, només un 12,5 % de les persones assalariades a Espanya estan afiliades a un sindicat, segons el darrer informe de l'Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). El 2009, el percentatge de població treballadora sindicada era del 18,3 %.

Després d'haver analitzat totes les dades estadístiques de caire socioeconòmic que s'han presentat en

aquest estudi, resulta contradictori acabar aquest apartat esmentant com, malgrat la situació de precarietat estructural en la qual estan immerses les persones joves després d'aquestes crisis, la pèrdua de confiança en el moviment obrer sindical continua augmentant.

5. Conclusions i discussió

Aquest estudi pretén orientar una sèrie de debats de fons i generar discussions i reflexions col·lectives respecte a les causes de la desafecció juvenil cap al sindicalisme i, més concretament, cap als sindicats de classe. Però, a més, també té l'objectiu d'introduir una sèrie de tasques al sindicalisme amb referència a la transformació del moviment obrer sindical en un mercat de treball globalitzat, desintegrat, individualitzat, digitalit-

zat i altament liberalitzat, i de fer una reflexió col·lectiva del paper del sindicalisme davant aquest escenari de transicions i transformacions.

La primera reflexió que podem fer és si veritablement hi ha un immobilitisme juvenil davant la situació socioeconòmica del país o no. El fet que la joventut no s'organitzi al voltant dels sindicats no vol dir que no s'organitzi, sinó que veu com a propis altres tipus d'organització o moviments més concrets o més arrelats a àmbits concrets, com el moviment ecologista, feminista, estudiantil, pel dret a l'habitatge o veïnal. A partir d'aquí, es pot continuar amb debats sobre el rebuig juvenil al sindicalisme i els aspectes que produeixen aquest desgast organitzatiu en els sindicats.

Hi ha factors externs en els quals es pot incidir, però sobre els quals no tenim el control. I també hi ha factors més interns respecte als quals es poden plantejar tasques o objectius.

En l'àmbit extern i en el lapse temporal en el qual es basa l'article, la crisi del 2008 implica una forta ofensiva antisindical que es reforça amb cada mesura política presa relacionada amb el món laboral, i que posa en qüestió el paper de les centrals sindicals en la negociació col·lectiva i el diàleg social tripartit (agents socials, patronal i Govern). Això, sumat a un sentiment de llunyania dels i les joves en relació amb el que s'ha negociat i s'ha aconseguit en aquests àmbits de concertació, pot explicar un dels aspectes, del qual podem examinar les culpes tant externes com internes.

L'ofensiva antisindical anteriorment esmentada i reforçada al llarg d'aquestes dècades té un vessant mediàtic i un vessant pràctic:

- Mediàticament, aquesta ofensiva ha tingut i té l'objectiu d'apartar del centre la política laboral, de generar una opinió adversa al sindicalisme i d'orientar l'opinió pública cap a això.
- En la pràctica es tradueix en una política sociolaboral basada en els principis del neoliberalisme més rapinyaire: individualització de les relacions laborals, atomització del treball amb l'externalització i la ramificació de parts dins la cadena de valor del sistema productiu, *uberització* de l'economia i aparició de nous sectors emergents basats en la digitalització del treball que ofega amb els pretextos anteriors. Tot això impregnat d'un discurs mediàtic i acadèmic sobre l'emprenedoria, la individualitat de l'èxit i el creixement personal individual dins l'ascensor social.

La materialització concreta de tot plegat, encara que ja s'ha enunciat en part en apartats anteriors, es concreta en la joventut treballadora de diferents formes: pràctiques no laborals (curriculars i extracurriculars) moltes vegades com a forma encoberta de feina no remunerada, entrada en el mercat laboral amb contractes formatius o categories professionals fetes per a joves (aprenents, ajudants, júnior...), autoconvenciment de l'etapa jove treballadora com una carrera d'obstacles per superar: temporalitat, parcialitat, rotació laboral i generació de conflictes intergeneracionals per les condicions salarials.

La joventut treballadora ocupa la perifèria laboral, en la qual es veu obligada a vendre la seva força de

treball pel fet de no poder tenir una posició central en la cadena de valor. Això és, davant la desindustrialització i terciarització de l'economia i l'arribada gradual de la digitalització i la *uberització* del món laboral, els i les joves són desplaçats i obligats en molts de casos a ocupar aquests llocs de feina més desregulats, menys organitzats i menys sindicalitzats, i, per tant, més precaritzats. Això se suma sobretot a la rotació entre empreses del model laboral espanyol, atès que, si els i les joves passen d'empresa a empresa, fins i tot de sector a sector, en el seu creixement laboral, és molt complicat que generin un vincle sindical intern en l'empresa.

D'altra banda, les estructures i les centrals sindicals tradicionals es perceben per diverses causes com una institució més del poder de l'Estat, en mans d'una classe que n'oprimeix una altra, i això, sobretot entre les persones més joves, és una altra font de desconfiança i desafecció cap als sindicats.

Tot el que s'ha exposat està estretament lligat amb la consideració pràctica dels sindicats com un servei i no com una eina organitzativa de la classe treballadora. Davant el sindicalisme organitzatiu clandestí de l'època franquista, i sociopolític i combatiu del postfranquisme, en les darreres dècades es dona una imatge de sindicalisme desafecte de l'empresa i de la base. Les centrals i els dirigents sindicals negocien i concerten acords i les seus passen a ser espais de consulta de drets, impartició de cursos i formacions homologades i resolució de conflictes concrets, moltes vegades de manera individualitzada. Això produeix una inestabilitat en l'afiliació i

l'organització dels sindicats i en la base de les empreses a les quals arriba el sindicalisme. El fet d'entendre el sindicalisme com una gestoria que ofereix un servei provoca l'afiliació instrumental: «M'afilii perquè tenc un problema i em desafilii quan me'l resolen».

Finalment, un altre dels factors que incideixen en la repetida desafecció juvenil cap al sindicalisme és la dificultat que hi ha per arribar a les perifèries laborals, és a dir, als sectors de la producció en què es produeix més desigualtat i precarietat. Tothom té en ment el sindicalisme tradicional obrer de granota i casc, industrialitzat, integrat en grans empreses i altament organitzat i sindicalitzat. Però, amb l'arribada del nou sistema productiu imposat, la categorització de la classe obrera és més diversa i més fragmentada, cosa que provoca una dificultat afegida al sindicalisme: l'adaptació instantània a aquest nou món laboral. Això, alhora, fa que augmentin els interessos més individualitzats o sectorialitzats, les defenses d'aspectes concrets en detriment de la consciència de classe i col·lectiva. A més, tot plegat cristal·litza en el sorgiment i l'augment d'alternatives sindicals sectorials, d'empresa o fins i tot de categoria professional, per no parlar de sindicats grocs, reaccionaris o plataformes proempresa.

Per tant, en arribar a aquest punt, cal preguntar-se: És el sindicalisme de classe necessari? Què ha de fer el moviment obrer sindical per corregir aquesta desafecció juvenil?

És evident la reflexió i l'autocrítica generalitzada que ha de fer el sindicalisme de classe tradicional davant aquest escenari. Però també és evident que, davant de qui pensa i fa po-

lítica en contra d'aquest sindicalisme de classe, aquest és més necessari que mai, tal com s'ha exposat i s'ha demostrat anteriorment.

Per això, i assumint el sindicalisme de classe com a necessari, es pot acabar l'article amb una reflexió àmplia entorn de les tasques que cal fer per revertir la desafecció juvenil:

—Quant a l'aspecte més estructural, tenint en compte que es tracta d'un model de producció i empresarial desintegrat en què les pimes (empreses de menys de 250 treballadors i treballadores) suposen el 99,82 % del total de les empreses (tot i que el 0,18 % que suposen les empreses de més de 250 treballadors donen feina al 35,78 % de la població ocupada), el 38,3 % són microempreses (d'1 a 9 treballadors i treballadores) i el 55,12 % d'aquestes són pimes sense personal assalariat, té sentit una Llei orgànica de llibertat sindical de l'any 1985 i un Estatut dels treballadors que, tot i que s'ha modificat, continua mantenint el gruix de la redacció inicial basat en el model de producció espanyol del segle passat?

—Encara que la pregunta anterior pugui ser fàcilment resposta, els sindicats de classe tenen a l'abast l'adaptació del sindicalisme a aquest nou escenari. I és sobre aquest aspecte que s'ha de fer una profunda reflexió en relació amb l'adopció de noves fórmules tant organitzatives com d'acció sindical per arribar a tots els racons en què es produeix desigualtat:

- Potenciar seccions sindicals com a espais d'autoorganització de l'afiliació en el si de les empreses.

- Potenciar espais de participació i militància de les persones treballadores des de la base en les empreses cap a les estructures internes, i prioritzar la participació jove sobretot en els sectors de la producció que ocupa la població jove.
- Fer assemblees de joves i intergeneracionals en què fer-los participants sociopolíticament del camí que segueix el sindicalisme o un sindicat en concret.
- Escoltar les crítiques i les necessitats de persones joves que ocupen posicions en la cadena de valor, atès que moltes vegades es desconeixen o es perceben com a llunyanes, i aprendre d'aquesta informació.
- Fer dels sindicats espais d'autoorganització i d'unió de lluites desintegrades. La relació amb els moviments socials, els espais i les plataformes presindicals de lluita econòmica i política ha de ser propera i s'ha de produir d'una manera aglutinadora. El sindicalisme ha d'integrar el que l'empresa i el seu sistema productiu desintegra.
- Davant les relacions de consum propiciades per la mercantilització de la societat, el sindicat ha de promoure les relacions associatives estables i de proximitat.
- En un context de desmobilització, d'aposta per la concertació social i d'inclusió de reformes beneficioses per a la classe tre-

balladora, cal fer partícips els i les joves de cada decisió i acord i potenciar la mobilització i les eines de lluita perquè es produïxin canvis cada vegada més potents en situacions com les actuals o les que han viscut en les darreres dècades.

- Com comunica el sindicalisme el que fa? Adaptar-se a una realitat canviant implica també la comunicació de les victòries, el trasllat de l'autocrítica a la base i el sentiment de pertinença de cada pas que es fa. Les xarxes socials i la immediatesa de la comunicació digital va en augment, i amb això la capacitat d'arribar a les persones joves que hi socialitzen. Per tant, l'adaptació del missatge a aquest context alhora que fer partícip la classe treballadora de cada decisió és important per augmentar el vincle amb la joventut treballadora.

Aquestes són tan sols algunes de les reflexions sobre possibles elements de millora del moviment obrer sindical per recuperar el vincle associatiu amb la joventut treballadora, encara que no són les úniques. Recuperar la legitimitat d'unes estructures sindicals degradades en les darreres dècades a través de la participació, la militància, l'escolta i la transformació davant el discurs capitalista neoliberal ha de ser una de les tasques centrals, ja que els sindicats tenen la capacitat de posar en el centre la importància que té i ha de tenir el treball, d'integrar el que el sistema intenta desintegrar i de promoure econòmicament i políticament la llui-

ta de classes contra els qui oprimeixen les i els treballadors.

A tall de conclusió final i de cara a la reflexió col·lectiva, es pot afirmar que hi ha exemples d'aquest tipus de pràctiques, d'acció sindical integradora. Però cal preguntar-se si falta alguna cosa en la consecució lògica d'un avanç per a la classe treballadora.

- Ratificació del Conveni 189 OIT (igualtat de tracte de les empleades domèstiques amb la resta de persones treballadores).
- Llei *rider*.
- Eleccions sindicals en empreses de plataforma digital.
- Conveni col·lectiu de Just Eat signat per CCOO, UGT i empresa que regula les condicions i els drets laborals de les persones que treballen en aquesta plataforma digital.
- Reforma laboral.
- Augment de l'SMI en els darrers anys, acordat en el context de la taula de diàleg social tripartida.
- Estatut les pràctiques no laborals.

Referències bibliogràfiques

- BUTLLETÍ OFICIAL DE L'ESTAT. (1985). Llei orgànica 11/1985, de 2 d'agost, de llibertat sindical. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-16660>
- CENTRE D'INVESTIGACIONS SOCIOLÒGIQUES. (1994). Estudio 2088. Sindicatos. <https://www.cis.es/cis/export/>

- sites/default/-Archivos/Marginales/2080_2099/2088/es2088mar.pdf
- CENTRE D'INVESTIGACIONS SOCIO-LÒGIQUES. (2002). V Encuesta nacional de condiciones de trabajo. https://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/2460_2479/2470/Es2470mar_trabajadores.pdf
 - CENTRE D'INVESTIGACIONS SOCIO-LÒGIQUES. (2010). Barómetro octubre 2010. https://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/2840_2859/2847/es2847.pdf
 - SHIERHOLZ, H. (2019). Labor Day 2019: Working people have been thwarted in their efforts to bargain for better wages by attacks on unions. *Economic Policy Institute*, 27. <https://files.epi.org/pdf/173263.pdf>
 - INSTITUT NACIONAL D'ESTADÍSTICA. Encuesta de población activa. <https://www.ine.es/dynt3/inebase/index.htm?padre=979&capsel=979>
 - GAIBAR, L. (2021). *Sindicalismo y juventud: el problema no es la conciencia, es la confianza*. El Salto. <https://www.elsaltodiario.com/sindicatos/sindicalismo-juventud-problema-conciencia-confianza>
 - MINISTERI D'INDÚSTRIA, COMERÇ I TURISME. (2019). *Marco estratégico en política de PYME 2030*. [https://industria.gob.es/es-es/Servicios/MarcoEstrategicoPYME/Marco %20 Estrat %C3 %A9gico %20PYME.pdf](https://industria.gob.es/es-es/Servicios/MarcoEstrategicoPYME/Marco%20Estrat%C3%A9gico%20PYME.pdf)
 - MINISTERI D'INDÚSTRIA, COMERÇ I TURISME. (2022). *Cifras PYME*. *Datos septiembre 2022*. <http://www.ipyme.org/es-ES/ApWeb/EstadisticasPYME/Documents/CifrasPYME-septiembre2022.pdf>
 - PLATAFORMA DE MEDIOS INDEPENDIENTES. (2021). *Encuesta monarquía II*. 40dB. [https://ctxt.es/es/20211001/Politica/37507/ encuesta-monarquia-40db-informe-integro-descarga-ctxt.htm](https://ctxt.es/es/20211001/Politica/37507/encuesta-monarquia-40db-informe-integro-descarga-ctxt.htm)
 - SHIERHOLZ, H. (2019). *Labor Day 2019. Working people have been thwarted in their efforts to bargain for better wages by attacks on unions*. Washington DC, Economic Policy Institute. <https://www.epi.org/publication/labor-day-2019-collective-bargaining/>

